

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

1261 70%

מועד חורף תשפ"ד 2024

הפתרון נכתב על ידי עדי שטרן סימן-טוב

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פתרון בגרות בתנ"ך חורף תשפ"ד

שאלון 1261 - 70%

פרק ראשון - בראשית

שאלה 1

א. (1) הטענה שאברהם מעלה היא ש-ה' עדיין לא העניק לו בן שיממש את הבטחת הזרע שניתנה לו, הוא חושש לאור זה שהיורש שלו יהיה העבד שלו דמשק אליעזר ולא צאצא שלו. (2) ההבטחה ש-ה' משיב לו היא שהעבד לא יהיה היורש שלו אלא בן שייולד לו. המראה שהוא משיב לטענתו הוא לצאת החוצה ולהביט אל השמיים מלאי הכוכבים - כפי שהם רבים עד כדי כך שלא ניתן לספור אותם - כך יהיה רב זרעו של אברהם. ההבטחה והמראה נועדו להרגיע את החשש שלו שהבטחת הזרע לא תתממש.

ב. (1) מטרת הפעולות שנדרש אברהם לעשות היא לבצע טקס של ברית שבאמצעותה ניתנת הבטחה, התחייבות של צד (או שניים) בברית. אברהם נדרש לקחת עז, עלה ואיל ולבטר אותן באמצע ולהניח את שני חלקי החיה זה מול זה כך שנוצר שביל בין החלקים, בו עובר הצד שמתחייב בברית. ביתור הגופות של החיות לשניים היא מעשה סימבולי שמשמעותו על פי וינפלד היא איום על הצדדים המתחייבים בברית, שמי שיפר אותה ייענש במוות, כפי שארע לחיות המבותרות.

(2) בפס' יז-כא ב' ה' עושה מעשה סמלי ועובר בין הבתרים של החיות, כלומר הוא הצד המתחייב בברית. הוא מתחייב לאברהם שצאצאיו יירשו את ארץ כנען ובכך הוא מספק תשובה לשאלה של אברהם בפס' ח - "במה אדע כי אירשנה" - אברהם ביקש הוכחה לכך שהבטחת הארץ תתממש.

ג. (1) השיפוט המוסרי של האמורים הוא היותם עם של חוטאים שמגיע לו להענש על חטאיו ולהיות מסולק מאדמת כנען.

(2) השיקול המוסרי בנוגע לעונש שיתן ה' למצרים יכול להיות הניצול של כוחו, המצרים הם עם חזק שגרם סבל וכאב רבים לעם קטן וחלש ממנו בהרבה.

שאלה 2

א. 1) המטרה של יצחק היא להעניק לבן המועדף עליו, שהוא גם היה הראשון להוולד מבין התאומים, את ברכת הבכורה לפני מותו. המילה 'מטעמים' והשימוש בשורש בר"כ מבטאות מטרה זו בכך שהוא רוצה לאכול בפעם (אולי) האחרונה את המטעמים שבנו האהוב היה מכין לו והוא יעניק לו את הברכה השמורה לו.

2) המטרה של רבקה היא שהבן המועדף עליה, יעקב, הוא זה שיזכה בברכת הבכורה ויהיה היורש של אביו. המילה 'מטעמים' והשימוש בשורש בר"כ מבטאות מטרה זו בכך שהיכולת שלה להכין את המטעמים באותה דרך שבנה מכין אותם לאביו היא הדרך שלה לרמות את יצחק ולהערים עליו כדי שיתן את הברכה ליעקב ולא לעשיו ובכך תשיג את מטרתה.

ב.

שתי ראיות להתנהגות של רבקה הן:

- "וַעֲתָה בְּנִי, שְׁמַע בְּקוֹלִי--לֹא אֲשֹׁר אֲנִי, מִצְנֵה אֶתְּךָ" - רבקה מצווה על יעקב לעשות כדבריה ולמעשה מכריחה אותו לרמות את אביו מבלי שרצה בכך.
- "אוּלַי יִמְשְׁנֵי אָבִי, וְהֵיִיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ; וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה, וְלֹא בִרְכָה. יִג וְתֹאמַר לֹא אִמּוֹ, עָלַי קָלְלֶתְךָ בְּנִי; אֲךָ שְׁמַע בְּקוֹלִי, וְלֶךְ קַח-לִי" - כאשר יעקב מביע חשש לרמות את אביו ולנהוג באופן לא מוסרי היא מבטיחה לו שאם ייתפס היא תישא את הקללה שלו ובכך משכנעת אותו לבצע את הרמייה.

ראיה להתנהגות של יעקב:

- "וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו, וַיֹּאמֶר אָבִי; וַיֹּאמֶר הֲנָנִי, מִי אֶתָּה בְּנִי. יט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו, אֲנֹכִי עֹשֶׂה בְּכַרְךָ--עֲשִׂיתִי, כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי" - כאשר יעקב נותן לאביו את המטעמים שאימו הכינה הוא שואל אותו מי הוא? ויעקב משקר לאביו במצח נחושה ואומר שהוא עשיו.

ג. 1) עפ"י רש"י, הדברים שעוררו את חשדו של יצחק הם דבריו של יעקב בפס' כ' בתשובה לשאלת אביו כיצד שב כ"כ מהר מן הציד: " וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל-בְּנוֹ, מַה-זֶּה מְהֵרָה לְמַצֵּא בְּנִי; וַיֹּאמֶר, פִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי" - יעקב, שמדבר בשם עשיו, מציין את אלוהים בתשובתו וככל הנראה יצחק שמכיר את בנו ידע שזה לא אפייני לו, כי ככל הנראה עשיו לא נטה לאמונה באלוהים.

2) שתי דוגמאות לחשדותיו של יצחק:

- "וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יַצְחָק אָבִיו, וַיִּמְשָׁהוּ; וַיֹּאמֶר, הִקְלָ קוֹל יַעֲקֹב, וְהִדִּים, יְדֵי עֹשֶׂה" - כאשר יצחק נגע בידיו של יעקב הוא הרגיש שידיו שעירות כידי עשיו אבל הקול שלו היה נשמע כקולו של יעקב והדבר גרם לו לחשוד.
- "וַיֹּאמֶר, אֶתָּה זֶה בְּנִי עֹשֶׂה; וַיֹּאמֶר, אֲנִי" - מיד לאחר שהוא חושד בידיו ובקולו, הוא שוב מציף את חשדו ושואל את יעקב האם הוא עשיו.

א. 1) הסכנה להמשכיות המשפחה היא שלאח שמת, במידה ולא נולדו לו צאצאים טרם מותו, לא תהיה המשכיות. יהודה מתמודד עם סכנה זו באמצעות הנוהג (חוק הייבום) שהאח של הנפטר שוכב עם האלמנה שנותרה, בתקוה שתהרהר והילד שייוולד ישא את שם האח המת.

2) הסכנה הנוספת היא שלאור זאת שכשנישא לתת את בנו און לתמר הוא מת, שכעת גם האח השלישי שנותר ויכול לייבם אותה ימצא גורל דומה לזה של שני אחיו.

ב. 1) דוגמה לאומץ ליבה של תמר מפס' יג-יט: כאשר היא רואה ששלה התבגר והוא כבר יכול לייבם אותה, אך יהודה לא מקיים את הבטחתו אליה, באומץ רב היא לוקחת את גורלה בידיה ויוצאת להשיג את מטרתה, הולדת ילד, בדרך עקיפה ומתוחכמת - להרות מיהודה אבי המשפחה, שהוא הגבר הנוסף שיכול לייבם אותה.

דוגמה לאומץ ליבה של תמר מפס' כד-כה: כאשר יהודה מגלה שתמר הרתה, ולא יודע עדיין שממנו ההריון שלה, הוא שולח להוציא אותה להורג. בעודה מובלת למותה, באומץ רב היא שולחת את סימני ההכר שנתן לה יהודה (החותם, המטה והפתיל) אליו לזיהוי על מנת שיבין שהיא הרה לו - מעשה שיכל לעלות לה במותה.

2) עפ"י פס' כ-כג, יהודה פועל מתוך אינטרס אישי, זה עולה מכך שהוא אומר לרעהו העדולמי להמשיך לחפש את תמר "פן נהיה לבוז", כלומר הוא לא רצה להתבזות ושיגלו שהוא שכב עם זונה שמחזיקה כרגע בחפציו האישיים ויכולה לספר על מעשיו.

או: יהודה פועל מתוך יושרה, הוא מתעקש שרעהו העדולמי ימצא את הזונה שעימה שכב על מנת לשלם לה עבור שירותיה, שלא יתגלה שהוא לא משלם את חובותיו.

ג. 1) שתי דוגמאות לביקורת על יהודה בפס' א-ה:

- "וַיְהִי בַעֲת הַהוּא, וַיֵּרֶד יְהוֹדָה מֵאֶת אָחִיו" - התיאור שיהודה "יורד" מעם אחיו יכול להתפרש לא רק כפרידה אלא גם כירידה מוסרית שחלה בו שקשורה באירועים שקרו עם אחיו בפרק הקודם, בהם הוא לקח תפקיד מרכזי.
- עצם העזיבה שלו את אחיו ואביו בשעת משבר בעקבות אובדנו של יוסף היא התנהגות לא ראויה.

2) שתי המילים הן "צדקה ממני", בזכותן יהודה "קנה את עולמו" מכיוון שהמילים הללו מבטאות את ההודאה שלו בטעות שעשה כשלא מימש את הבטחתו לתמר, באותה מידה הוא יכול היה להתנער ממנה ולא להודות שהמעשה שעשתה כשנכנסה להריון ממנו נעשה כי לא השאיר לה ברירה. הוא קנה את עולמו בכך שכיפר על העוול הגדול שעשה לה.

שאלה 4

א.1) במפגש הראשון של יוסף עם האחים הוא דרש מהם שאחד יחזור לכנען ויביא עימו את בנימין, בעוד שתשעת האחים האחרים יוותרו בכלא במצרים. לאחר שלושה ימים הוא שינה את דרישתו לכך שרק אחד יישאר כלוא והתשעה האחרים יחזרו כולם לכנען כדי להביא אותו.

א.2) דברי יוסף בפס' יח "זאת עשו וְחיו" יכולים להסביר את השינוי בכך שהוא מבין שאם רק אחד יחזור לכנען הוא לא יוכל למלא את המטרה שלשמה ירדו מלכתחילה למצרים, להביא אוכל למשפחות של כולם בכנען, אבל אם תשעה יחזרו הם יוכלו לקחת מספיק אוכל איתם וכך יגדלו הסיכויים שהם ומשפחותיהם יישארו בחיים.

ב.1) על פי רמב"ן, יוסף הכיר אותם כי תיאר לעצמו שהם יגיעו בעקבות הרעב לקנות אוכל במצרים, אבל הם לא זיהו אותו כי לא העלו על שעתם כלל שהוא עוד בחיים ושהוא יכול בכלל להיות אדם כ"כ בכי בממלכת מצרים, שהרי הוא נמכר להיות עבד.

ב.2) הניגוד שבין המצבים הוא שבעוד שבפרק ל"ז האחים התנכרו ליוסף והיו בעלי כח רב משלו עד כדי כך שיכלו להביא למותו; ובפרק מ"ב יוסף הוא זה שמתנכר לאחים שלו, כעת כוחו רב משלהם בהרבה והוא זה שיכול להביא למותם.

ג.1) הפרט בנוגע ליוסף שמוזכר בדברי האחים הוא שכאשר הם השליכו אותו לבור הוא התחנן וזעק אליהם שיוציאו אותו והם, בחוסר רחמים, לא נענו לבקשתו.

ג.2) לדעתי פרט זה מוזכר כאן ולא בסיפור המכירה מפני שכאשר האחים משוחחים ביניהם במצרים הדגש הוא על רגשות האשם שמתעוררות בהם גם שנים לאחר המעשה, להראות שהם לא שכחו את יוסף ושהם חשים רע על מה שעשו. בעוד שבסיפור המכירה מה שהיה מודגש זה ההתנשאות של יוסף על אחיו שכביכול הצדיקה את שנאתם אליו והובילה למעשה כלפיו.

פרק שני- שמות

שאלה 5

א.1) המטרה של ה' היתה להטמין מלכודת לפרעה ולצבא שלו ולהביס אותם ובכך להוכיח להם שהוא האל האמיתי.

א.2) ה' גרם למרכבות של המצרים להתקלקל ולהתפרק והמצרים הבינו שה' מעורב בדבר הזה ועל כן עליהם לנוס מפני ישראל.

ב.1) המצוקה של העם היתה שהם ראו את צבא פרעה הגדול והחזק רודף אחריהם ולמעשה חששו מפני מותם. שתי תלונות שהם העלו בעקבות זה:

- האם לא היו מספיק קברים במות בהם במצרים? בשביל מה הוצאת אותנו ממצרים, למות במדבר?

- כשהיינו במצרים ביקשנו ממך להפסיק לנסות להוציאנו ממצרים, אנחנו היינו מעדיפים להישאר עבדים במצרים מאשר למות במדבר.

2) דברי המדרש מדגישים את המצוקה של העם בכך שהם מוסיפים עליה - לא רק שהם פחדו מהמוות בידי חיל פרעה, הם גם היו חלוקים בדעתם לגבי דרך הפעולה, והיו 4 דעות שונות כיצד לפעול למול האיום, שתיים מהן מבטאות את הייאוש המוחלט של העם - ליפול אל הים ולמות עוד לפני שייתפסו, לחזור למצרים להיות עבדים.

ג. דוגמה המבססת את היות משה מנהיג ראוי: כאשר העם פונה אליו בתלונות הוא מנסה לעודד אותו ולהרגיע שה' עומד לצידם, ושהמצרים יובסו ולא יהוו עליהם איום עוד לעולם: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וַיֵּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרַאֲתָם עוֹד עַד-עוֹלָם".

דוגמה המבססת ביקורת על מנהיגותו: אחרי תלונות העם הוא בעצמו פונה אל אלוהים, כנראה בתלונה ובמצוקה. זה עולה מתגובתו של האל אליו: "מֵה-תִצַּעַק אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאֶעֱנֶה" - כלומר אלוהים כאן מרגיע את משה ואומר לו שזה לא הזמן לתלונות אלא למעשים.

שאלה 6

א. 1) דוגמה שמעידה שמשה צריך לציית לדרישות ה': ה' מצווה עליו לפסל מחדש שני לוחות ולעלות אליו לבדו אל ראש ההר, ושאר אדם אחר או בהמה לא יתקרבו אל ההר "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁי... וְהָיָה נִכּוֹן לְבַקֵּר וְעֵלִית בְּבִקְרָא אֶל-הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר. ג וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יֵרָא בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֹּאן וְהַבְּקָר".

דוגמה שמעידה שמשה מייצג את העם לפני ה': "וַיֹּאמֶר אֵם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבְּנוּ כִּי עַם-קָשֶׁה-עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹנְוֵנוּ וְלַחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ" משה מקטין את עצמו בפני ה' ומבקש ממנו שימחל לעם על אף שהוא עם עקשן וחוטא ובכך מייצג אותו למולו.

ב. 1) האיסור המשותף הוא לשאת בנות מבנות העמים היושבים בארץ. הסיבה לאיסור בבר' כ"ד היא הרצון שבנו של אברהם יישא אישה מקרב הארץ שממנה הוא מגיע.

הסיבה לאיסור בשמות ל"ד היא שנישואין ועירוב עם העם הכנעני יובילו לאמונה באלילים ולעבודה זרה.

2) האיסור יכול להשפיע על עתיד העם בכך שהפרה שלו למעשה יכולה להוביל לאובדן אמונה באלוהים וכתוצאה מכך לענישה מצדו.

ג. 1) לפי המדרש ה' חושש מכך שאם משה יוסיף לחיות ההערצה אליו תגדל לכדי תפיסה שלו כאל. ההוכחה לכך בפס' כז-לה היא שמשה שהה 40 יום ולילה בהר סיני ללא אוכל ושתייה, דבר שמבטא יכולת על אנושית.

2) דוגמה שעשויה לבטל את החשש שמשה ייתפס כאל היא שה' לא חשש לתת במשה סימנים שיראו את הדרגה הרוחנית הגבוהה בה משה מצוי ועור פניו של משה קרן באופן מסתורי כשירד מההר.

פרק שלישי - נושא בחירה

שיבת ציון

שאלה 7

א. 1) העצמות שראה יחזקאל נמצאות בבקעה, הן יבשות עד מאוד. האירוע ההיסטורי הנרמז הוא הגלות בבבל.

2) השינוי שנגרם בעצמות הוא שהן מתעוררות לחיים ועומדות כחיל גדול, רמז לשיבת ציון שנת 538 לפנה"ס.

ב. 1) המצב הנפשי של העם הוא מצב של ייאוש בעקבות החיים בגלות, הבעה של חוסר תקווה, ואבדן אמונה שמצפה להם עתיד טוב: "הַעֲצֹמֹת הָאֵלֶּה כָּל-בַּיִת יִשְׂרָאֵל הִמָּה הַנֶּה אֲמָרִים יִבְשׁוּ עֲצֻמוֹתֵינוּ וְאֶבְדָּה תִקְוַתנוּ נִגְזְרְנוּ לָנוּ".

לעומת זאת, המצב הנפשי של הדובר בשיר הוא מצב של התרוממות רוח ותקווה שהוא נושא כלפי העתיד, לא משנה כמה קשים האירועים שהוא חווה: "נושאי בשורה רעה/ מכות או גרה/ לא ישנו את מהותי".

2) המילה "רוח" רומזת כי לאדם יש מידה רבה של אחריות לגורלו, ביחזקאל ל"ז המילה "רוח" רומזת כי האדם צריך תמיד להאמין שהגורל שלו ישתפר "וְנִתְתִּי רוּחִי בְכֶם וְחַיִּיתֶם וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל-אֲדָמְתְּכֶם", ובשיר הרוח היא זו שדוחפת את האדם קדימה, לא מאפשרת לו להרים ידיים ולהתייאש "רק בגלל הרוח/ הנושבת בגבי".

ג. 1) הרגשת העם היא שהם עומדים בפני התפוררות של העם, הם חסרי תקווה ואמונה בעתיד. זוהי הרגשה שמסכנת את קיום העם כי מבלי אמונה ואופטימיות כלפי העתיד הוא באמת עלול להתפרק.

2) ההבטחה המדינית עשויה לתת מענה ולמנוע את הסכנה מפני שהיא מבטיחה שבעתיד, כשהעם ישוב לאדמתו, הוא יהיה מאוחד וחזק.

ההבטחה הדתית עשויה לתת מענה ולמנוע את הסכנה מפני שהיא מחזקת את הקשר בין העם לאלוהיו ונותנת תחושה של ביטחון והגנה שהוא יקנה לו.

פרק רביעי - קטע להבנה ולניתוח

שאלה 12

א. 1) המצוקה היא שיש בעם מחסור במים. התלונה של העם כלפי משה היא שהעם גווע מפני שהוא הביא אותם אל המדבר, הם מתלוננים על כך שהעלה אותם ממצרים למקום רע כזה שבו אין מים ופירות למאכל.

2) הפתרון של ה' הוא שמשה יכה בסלע ויצאו ממנו מים שהעם יוכל לשתות מהם.

ב. 1) ה' ציווה על משה לדבר אל הסלע כדי להוציא ממנו מים ואילו משה היכה את הסלע. 2) העונש של משה הוא שהוא ואהרן לא ייכנסו אל הארץ שאליה הם מובילים את העם. לפי פירוש רשב"ם הוא נענש בשל היותו צדיק, ועם הצדיקים ה' מדקדק גם בפרטים הקטנים ביותר.

ג. העונש של משה הוא שהוא ואהרן לא ייכנסו אל הארץ שאליה הם מובילים את העם. הראיה שהוא עדיין מתפקד כמנהיג אחראי היא שהוא פונה למלך אדום ומבקש דרך ארצו והוא עושה זאת בזהירות רבה מפני שאדום היא ממלכה חזקה: "נַעֲבְרָה-נָא בְּאַרְצָךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכַרְם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בָּאָרְךָ הַמֵּלֶךְ נִלְךָ לֹא נִטָּה יְמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ".

ד. 1) הבקשה של השליחים היא לעבור בארץ אדום בדרכם לכנען, נימוק שהם מציגים כדי לשכנע בבקשתם הוא "נַעֲבְרָה-נָא בְּאַרְצָךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכַרְם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בָּאָרְךָ הַמֵּלֶךְ נִלְךָ לֹא נִטָּה יְמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ" - כלומר הם מבטיחים שלא לקחת דבר מהכרמים בהם יעברו ולא ישתו מהמים שלהם, הם רק רוצים ללכת באופן ישיר ליעד שלהם.

2) תגובתו של מלך אדום לבקשת השליחים היא: "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדָוָם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן-בִּחְרַב אֵצֶא לְקִרְאֲתְךָ"- הוא מסרב ומאיים שאם יכנסו לשח ארצו הוא יצא להלחם בהם.

או:

"וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֲדָוָם לְקִרְאֲתוֹ בְּעַם כְּבֹד וּבְיַד חֲזָקָה" הוא מסרב ויוצא להלחם בהם עם חיל גדול.

או:

"וַיִּמְאַן אֲדָוָם נִתַּן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֵבֶר בְּגִבְלוֹ וַיִּטּ יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיוֹ" - הוא מסרב לתת להם לעבור ומסיט אותם לדרך אחרת.